

Esperanto i anarchizm

10 sierpnia 2014

Data publikacji: 15.02.2008

1. OGÓLNI

Wraz z Esperantem, jako językiem porozumiewania się, Zamenhof propagował quasi religijną „miłość bliźniego”. Ten rozproszony pomysł bazuje na liberalno- humanistycznym sposobie myślenia, np.: wyobrażenie, że cała ludzkość jest jedną rodziną, która musi odnaleźć drogę ku sobie, albo wyobrażenie że wszystkie religie świata mają wspólne korzenie i mogą być razem zharmonizowane (zespolone). Ten pomysł był podjęty przez wielu esperantystów jako interesujący, ale wielu z nich nie było w stanie zbyt wiele osiągnąć wraz z „miłością bliźniego”.

Po opublikowaniu w 1887 r. projektu w Warszawie, Esperanto rozpowszechniło się szybko, przede wszystkim na terytorium rosyjskim. Jednym z pierwszych dzieł w tym języku było „W grobie” Nikolaja Borowko, napisane w 1892 r., opowiadające o człowieku pogrzebanym żywcem. Chrześcijański anarchista Lew Tołstoj wypowiedział się jednoznacznie za językiem Esperanto. W 1895 roku kończy się rosyjski okres języka esperanto, po tym jak jedyne pismo esperanckie „La Esperantisto” po zamieszczeniu tekstu Tołstoja dotyczący się religii i moralności Prudento aŭ kredo, traci debit na rozprowadzania pisma w Rosji, co było równoznaczne z jego całkowitym upadkiem.

Następnie nastąpił tzw. okres francuski, wraz z I Międzynarodowym Kongresem Esperanto w Boulogne-sur-Mer w 1905 r. (688 członków z 20 krajów brało w nim udział). Na tym właśnie kongresie wycofał się oficjalnie Zamenhof z ruchu esperanckiego. O postępującym rozwoju języka Esperanto miał odtąd decydować Ruch Esperancki.

W 1905 r. anarchista Paul Berthelot utworzył jeszcze do dziś istniejące czasopismo „Esperanto”. W 1908 r. Hektor Hodler

utworzył UEA – światowy Związek Esperanto, który do dziś zrzesza wszystkie organizacje esperanckie na całym świecie. Siedzibą UEA jest Rotterdam.

Do I wojny światowej esperanto rozwijało się dzięki mocnemu gronu zwolenników we Francji. Stamtąd język mógł dobrze rozprzestrzenić się na cały świat, przede wszystkim w Japonii i Chinach.

W Pradze w 1921 r. powstaje na propozycję Eugene Adam (Lanti), ruch esperancki na bazie feministycznych celów, z niezależną narodowościowo strukturą o nazwie SAT – Niezależny Narodowościowo światowy Związek Esperanto, który przyjmuje za zadanie rozpowszechnić język Esperanto na całym świecie. Siedzibą SAT jest Paryż.

Rozkwit esperanto trwał w zależności od warunków w różnych krajach – od 10 do 15 lat. Istniała także faza węgierska, która pozwoliła stać się Budapesztowi kulturalną stolicą Esperanto. Dojście do władzy totalitarnych reżimów (co doprowadziło do II wojny światowej, a w końcowej fazie do zimnej wojny) powstrzymuje rozkwit Esperanta na wiele lat. Szczególnie po wojnie świat ma do czynienia z ekspansją języków anglo-amerykańskich, co powoduje że Esperanto jest coraz mniej postrzegane.

Po raz pierwszy w 1945 r. a później w 1985 uznana zostaje przez UNESCO wartość języka Esperanto dla wymiany i kontaktów między narodami. We wrześniu 1993 r. odbył się światowy Kongres dla pisarzy esperanckich PEN, na którym uznano język Esperanto za język literacki.

Rozpowszechnienie języka Esperanto w świecie jest różnorakie, pomimo postępu w wielu krajach Azji i Afryki, język Esperanto nie ma przedstawicieli. Esperantyści zamieszkują w większej liczbie Europę. Czy ten fakt robi z Esperanta język „eurocentryczny”, o czym często dyskutuje się w gronach esperanckich. Prawdziwy charakter Esperanta nie da się

określić jako czysto europejski. Rozwój języka w pojedynczych krajach jak Chiny, Togo, Iran, Zair stał się fenomenalny.

Ważną i aktywną rolę w ruchu esperanckim odgrywa UEA, Organizacja Młodzieży TEJO. Tak samo jak światowy związek, UEA organizuje ona coroczne kongresy i liczne inne spotkania (szczególnie godne wymienienia są Niemieckie Seminaria Międzynarodowe Esperanckiej Młodzieży).

Jedną z tendencji rozwojowych w Esperanto jest dziś „raŭmismo” – nazwane od fińskiego miasta Rauma, gdzie w 1980 r. odbył się kongres TEJO. „Raŭmismo” postrzega esperantystów jako naród „diaspory”, naród w rozproszeniu. Żegna się on z postrzeganiem Esperanta za język uniwersalny, a zaczyna go postrzegać jako jeden z wielu języków, którym można się posługiwać w zależności od potrzeb. Rozwój języka popierany jest przez Gremium tzw. Akademię Esperanto. Zadaniem Akademii jest troszczenie się o dalszy rozwój języka w oparciu o podstawy twórcy – Zamenhofa. Decyzje Akademii nie są wiążące, lecz wyznaczają tylko pewne linie w działaniu i mają raczej charakter dobrze przemyślanych propozycji.

Czasami pojawiają się obiekcje, że Esperanto jest seksistowskie, ponieważ podczas analizy języka spotykamy się z pochodzeniem wszystkich form żeńskich od męskich. Na pierwszy rzut oka jest trochę w tym prawdy, ponieważ przy określaniu osób w języku Esperanto, forma żeńska może być utworzona tylko przez dodanie „in” do formy podstawowej, np.:

laboro – praca

laboristo – pracownik

laboristino – pracownica

Elementem różniącym ten język od innych, np. od niemieckiego jest to, że nie rozróżnia on płci. Wszystkie słowa, które nie posiadają naturalnej płci np. krzesło, auto, nie posiadają również gramatycznej płci, co oznacza że nie ma on seksistowskiej podstawy. Trzeba jednak zauważyć, że użycie języka Esperanto w środowisku patriarchalnym może się jawić

jako seksistowskie. Tak więc używanie męskiego określenia osoby jest rzadkie, ponieważ już forma osobowa postrzegana jest jako męska, tu także leży punkt krytyki że wszystkie formy żeńskie powstają z męskich. Aby zdementować ten seksizm językowy należy obchodzić się z językiem Esperanto z rozwagą.

2. ESPERANTO I ANARCHIZM

Anarchiści byli jednymi z pionierów w rozpowszechnianiu Esperanta. W 1905 r. utworzono pierwszą anarchistyczną grupę Esperanto. Następnie pojawiają się inne grupy w Bułgarii, Chinach i innych krajach. Anarchiści i anarchosyndykaliści, którzy przed I wojną światową stanowili bardzo liczną grupę, utworzyli w 1906 r. Międzynarodowy Związek „Pokój – Wolność”, który rozpowszechniony został przez „Socia Revuo”. Związek ten zjednoczył się w 1910 r. z innym postępowym związkiem Esperantista Laboristaro. Ta wspólna organizacja przyjęła nazwę „Gwiazda Wyzwolenia”. Do 1914 r. organizacja ta wydawała mnóstwo rewolucyjnej literatury w języku Esperanto, w tym także anarchistycznej. W ten sposób rozwinęła się korespondencja pomiędzy anarchistami europejskimi i japońskimi. W 1907 r. Międzynarodowy Kongres Anarchistyczny w Amsterdamie przyjął postanowienie dotyczące międzynarodowego języka Esperanto i w kolejnych latach miały miejsce kolejne postanowienia kongresu. Esperantyści, którzy brali udział w tym kongresie zajmowali się szczególnie powiązaniem międzynarodowymi anarchistów. W Niemczech język Esperanto był używany w latach 1920-1933 przez Ruchu Robotniczym. W sierpniu 1923 r. Niemiecki Pracowniczy Związek Esperanto liczył 4.000 członków, nie bez powodu Esperanto było nazywane „łaciną robotników”. Ruch Esperanto rozwinął wielostronną wymianę międzynarodową. Robotnicy – esperantyści należeli do różnych partyjnych, kulturalnych, socjopolitycznych ruchów istniejących w tym okresie. Przynależność do odpowiedniego związku postrzegali oni jak swoje zadanie do rozpowszechniania języka Esperanto i czynienie go użytecznym. Esperanto spełniało ważną rolę podczas Olimpiad Pracowniczych, który

uważano za środek do porozumienia się między narodami. Esperanto stało także w służbie zjednoczenia kulturowego wszystkich politycznych i związkowych kierunkach Ruchu Robotniczego, jak np.: Pracowniczy Związek Sportowy, Pracowniczy Związek Samarytański.

W sierpniu 1921 r. w Pradze spotkało się 79 pracowników z 15 krajów. Utworzyli oni wyżej wymienioną już SAT, która do jest do dziś aktywną organizacją antynacjonalistyczną. Swoją szczytówą punkt SAT osiągnął w latach 1929-1930. W tym czasie posiadał 6.524 członków w 42 krajach, w 1997 r. było ich już mniej niż 1.500. Utworzenie SAT i jej konsekwentne odgradzanie się od Mieszczańskiego Ruchu Esperanto było wynikiem ogólnego rozwoju politycznego tych czasów.

W marcu 1925 r. berlińska grupa anarcho-syndykalistów esperantystów pozdrawia II Kongres Międzynarodowego Związku Robotników (IAA) odbywający się w Amsterdamie. Mówi ona o tym, że jest ona organizacją światową, którą zorganizowali esperantyści na bazie wolnościowej. Jest to prawdopodobnie pewien przytyk dla T.L.E.S. (światowa Liga Niezależnych Państwowo Esperantystów), która została utworzona w latach 1920., ponieważ SAT był początkowo pod wpływem komunistów. Ostatecznie T.L.E.S. zostaje później wcielona do SAT. Szczególnie silny był esperancki ruch robotniczy w Niemczech i w ZSRR. W 1923 r. została utworzona na Ukrainie Naukowa Anarchistyczna Biblioteka Języków Międzynarodowych (ISAB), która wydawała „Etykę” Kropotkina, „Anarchizm” Borowojsa oraz inne dzieła w języku Esperanto dla czytelników międzynarodowych. Anarchistyczni esperantyści rozwijali swoją działalność w tamtych czasach nie tylko na Dalekim Wschodzie, w Chinach czy w Japonii. W tych krajach Esperanto stało się bardzo popularne. Zaczęto wydawać tam nawet dwujęzyczne czasopisma. Tak też od 1913r. w Chinach wydawane jest przez Sifo (Liu Shifu) czasopismo „Głos ludu”. Było to pierwsze anarchistyczne czasopismo w Chinach. Na początku informacje do czasopisma z „Socia Revuo”. Także wśród japońskich

esperantystów istniało wielu anarchistów i socjalistów, którzy byli wciąż prześladowani. Tak też w 1931 r. przestaje ukazywać się czasopismo „Anarchista” , po tym jak cała redakcja zostaje aresztowana. Anarchistyczni esperantyści przeżywają duże osłabienie, gdy podczas prześladowań esperantystów w Rosji w 1937 r. wielu esperantystów zostaje zamordowanych, lub zesłanych do łagrów i obozów. Esperanto odgrywa też ważną rolę podczas hiszpańskiej wojny domowej (1936-1939). W latach 1936-1939 tworzy się w Barcelonie ILEA (Ibera Ligo de Esperantistaj Anarkistoj), która rozprowadza tygodniowy biuletyn informacyjny CNT/FAI. Także rozgłośnia radiowa CNT/FAI nadaje programy w języku Esperanto.

Po II wojnie światowej pierwszą grupą, która podejmuje prace organizacyjne jest grupa paryska. Od 1946 r. grupa ta wydaje czasopismo „Sentatano”. Kilka lat później pojawia się także w Paryżu grupa anarchistyczna. W 1981 r. dzięki inicjatywie tejże grupy, dochodzi do powstania Radio Esperanto, które do dziś nadaje jedną godzinę tygodniowo na częstotliwości Radio Libertaire. Wielu z liberalnych i anarchistycznych esperantystów zjednoczyło się w SAT-cie, której anarchistyczni członkowie tworzą tam osobną autonomicznie działającą frakcję. Grupa ta w 1969 r. rozpoczyna wydawanie „Liberecana Bulteno”, które dziś nosi nazwę „Liberecana Ligilo”.

3. REPRESJE

W historii esperanto oprócz przeszkód i zniesławień dochodzi również do zakazów i prześladowań. Esperanto było postrzegane przez rządy wielu krajów jako „niebezpieczny język”. Już w 1895 r. zostaje zabronione wydawanie pisma „La Esperantisto” w carskiej Rosji. W 1922 r. zostaje zabronione nauczanie języka Esperanto we francuskich szkołach. W 1935 r. zostaje wprowadzony zakaz nauczania w Niemczech na zajęciach fakultatywnych w tzw. „wolnych szkołach”. W 1936 r. zostaje Esperanto całkowicie zabronione w Niemczech i w Portugalii.

Od połowy lat 1930. zostaje zabroniona działalność SAT, a

także pisma anarchistyczne w ZSRR. W skutek narastających represji stalinowskich działalność tak mocnego dotąd Ruchu Esperanto zostaje silnie ograniczona. W jednej , szybko przeprowadzonej akcji w 1937 r. wielu esperantystów zostaje aresztowanych, rozstrzelanych lub posłanych do obozów karnych. Esperanto było zabronione jako produkt „mieszczańskiego kapitalizmu i kosmopolityzmu”.

Od 1938 r. zostaje zabronione na wszystkich terenach zajętych przez Niemcy. Z powodu prześladowań i zakazów Ruch Esperanto zostaje mocno osłabiony oraz rozwój międzynarodowego języka Esperanto zostaje zahamowany.

Także już po wojnie w 1945 r. rozwój języka nie posuwa się do przodu. W skutek wpływów stalinowskich, Esperanto zostaje od 1949 r. zabronione w NRD. W 1950 r. obowiązuje zakaz także na Węgrzech ,a od 1952 r. w Czechosłowacji. Po śmierci Stalina w 1955 r. doszło do ponownego odzyskania Ruchu Esperanto w Polsce, Bułgarii, Węgrzech, Czechosłowacji i w ZSRR. Od 1965 r. także w NRD, gdzie mogło się ono rozwinąć w kręgach kulturowych.

Opublikował: Hiszpan

Źródło: [Centrum Informacji Anarchistycznej](#)